

Asia: VN/23566/2021

Lausuntopyyntö mielenterveys- ja päihdepalveluja koskevan lainsäädännön uudistamisesta

Taustatiedot

Onko vastaaja:

Ammattijärjestö

Mihin hyvinvointialueeseen vastaaja kuuluu (mikäli vastaaja on kunta tai kuntayhtymä tai hyvinvointialue):

-

Vastaajatahon virallinen nimi:

Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry

Vastauksen kirjanneen henkilön nimi ja mahdolliset yhteystiedot:

Marja Marttila

erityisasiantuntija

marja.marttila@talentia.fi

09 3158 6027

Viranomaisille: mahdollisen lausuntovastauksen käsitelleen toimielimen nimi ja käsittelypäivämäärä:

-

1 Sosiaali- ja terveydenhuollon yhteiset palvelut

1.1 Onko sosiaali- ja terveydenhuollon yhteisiä palveluita koskevan pykälän (sosiaalihuoltolain 2 a §, terveydenhuoltolain 8 a §) sisältö tarkoituksenmukainen?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi:

Pykälällä pyritään vastaamaan sosiaali- ja terveystalveluiden yhteiseen tekemiseen ja palveluiden yhteensovittamiseen. Tämä on tarkoituksenmukaista, koska päihdeidenkäyttäjillä on usein tarvetta sekä lääketieteelliselle hoidolle, että sosiaalihuollon palveluille ja tukitoimille.

Laki ei kuitenkaan takaa terveydenhuollon palvelun saatavuutta, joka on tosiasiallisesti heikkoa. Sosiaalihuolto paikkaa monin paikoin terveydenhuollon palveluiden puutetta. Siksi sosiaalihuollon päihde- ja mielenterveystyön toimintamahdollisuuksia ja työvälineitä ei saa heikentää.

Uudistuksen tavoitteet ja asiakkaan etu edellyttävät, että sekä sosiaali- että terveydenhuoltolaissa säädetään järjestämisvastuun piiriin riittävät hoidollisia interventioita ja hoitoa sisältävät päihdetyön erityispalvelut. Siten päihdetyö ja mielenterveystyö tulee säilyttää sosiaalihuollon palveluina.

2 Sosiaalihuollon palvelut

2.1 Onko yhteisösosiaalityötä koskevan pykälän (sosiaalihuoltolaki 7 a §) sisältö tarkoituksenmukainen?

Kyllä

Perustele tarvittaessa kantasi:

Yhteisösosiaalityön velvoite on jo nyt laissa (SHL 15§), mutta ei käytännössä toteudu valtakunnallisesti. Siksi yhteisösosiaalityön tuominen vahvemmin lakiin on tarpeellista. Kun sosiaalityössä luovuttiin alueperustaisuudesta ja sosiaalityö yksilöllistyi. Yksilökeskeinen lähestymistapa ei puutu sosiaalisten ongelmien juurisyihin.

Kun yhteisösosiaalityön menetrit jäivät sosiaalityössä taka-alalle, keskittyi yhteisöjen kanssa tehtävä työ pääosin kolmannen sektorin toimijoille. Siksi on tärkeää, että yhteisösosiaalityö ja sen osana toteutettava syrjäytymistä vähentävä etsivä työ nostetaan hyvinvointialueiden lakitasoiseksi tehtäväksi.

Yhteisösosiaalityöllä on erityinen merkitys erityistä tukea tarvitsevien henkilöiden hyvinvoinnille, joiden tilanteeseen lähiyhteisö olennaisesti vaikuttaa. Mielenterveys- ja päihdeasiakkaiden tavoittaminen, avun tarpeen tunnistaminen sekä tarvittaviin palveluihin ohjaaminen vaatii jalkautumista alueelle, tiloihin ja tilaisuuksiin.

Yhteisösosiaalityöllä on vahva yhteys myös rakenteelliseen sosiaalityöhön. Sosiaalialan ammattilaisten, sosiaalijohdon ja paikallisten poliittisten päättäjien lisäksi myös asiakkaiden ja kansalaisyhteiskunnan toimijoiden on saatava olla osallisina rakenteellisen sosiaalityön toteuttamisessa. Rakenteellinen sosiaalityö on alhaalta ylöspäin tapahtuvaa tiedontuotantoa, jolloin ihmiset ja yhteisöt voivat toiminnallaan muuttaa epätasa-arvoa tuottavia rakenteita.

Yhteisösozialityön käsite jää kuitenkin pykälässä jossain määrin epäselväksi ja tarvitsee tarkennusta.

2.2 Onko mielenterveyden edistämistä koskevan pykälän (sosiaalihuoltolaki 7 b §) sisältö tarkoituksenmukainen?

Kyllä

Perustele tarvittaessa kantasi:

Väestön elinolosuhteita kehitettäessä on tarkoituksenmukaista ja välttämätöntä tehdä yhteistyötä sekä yhteensovittaa hyvinvointialueen ja kunnan palveluita. Hyvinvoinnin edistämiseen kuuluu myös päihitteettömyyden edistäminen ja päihdehaittojen vähentäminen, jotka tulee mainita. Myös konkretia siitä, miten yhteistyön velvoite siirretään käytäntöön, puuttuu. Tarvitaan velvoittavaa lainsäädäntöä ja järjestelmän tasolla tapahtuvaa toimeenpanon ohjausta.

2.3 Onko päihdetyön palveluna annettavan päiväkeskustoiminnan ja tilapäisen majoituksen pykälän (sosiaalihuoltolaki 24 §) sisältö tarkoituksenmukainen?

Ei

Perustele tarvittaessa kantasi:

On tärkeää, että palvelu on saatavilla saumattomasti ympäri vuorokauden.

Anonyymia majoittamista ei kuitenkaan voi turvallisuussyistä toteuttaa. On huomioitava myös juridiset seikat esimerkiksi mahdollisissa rikosepäilytilanteissa, jolloin on välttämätöntä tietää, ketkä tiloissa ovat majoittuneet. Nimetön asiointi johtaisi myös tarveharkinnan poistumiseen, jolloin palvelun piiriin saattaisi ohjautua henkilöitä, joilla ei ole ko. palvelun tarvetta.

Päiväkeskustoimintaan ja tilapäiseen majoitukseen sisältyy sosiaaliohjauksen palvelu, mutta epäselväksi jää, miksi ei sosiaalityön palvelua.

Pykälä rajoittaa sosiaalihuollon mahdollisuuksia ohjata asiakkaita päihdehoitoon ja tehdä päihdehoidon päätöksiä. Pykälässä ollaan poistamassa päihdetyön erityispalvelut, joita ovat esimerkiksi sosiaalisena kuntoutuksena toteutettava päihdehuollon laitospalvelut, kuntouttavat päihitteettömät asumispalvelut, lääkkeettömät näyttöön perustuvat menetelmät sekä psykososiaalinen tuki. Yleiset sosiaalipalvelut eivät korvaa päihdetyön erityispalveluita. Päihdetyön erityispalvelut tulee säilyttää sosiaalihuollon lakisääteisenä tehtävänä.

Asiakasnäkökulmasta ehdotettu pykälä heikentää päihdetyön palvelun saatavuutta ja saavutettavuutta. On tärkeää, että asiakkailla säilyy mahdollisuus hakeutua palveluihin sekä sosiaalihuollon, että terveydenhuollon kautta.

2.4 Ovatko sosiaalipäivystyksen ja terveydenhuollon yhteistyötä koskevaan pykälään (sosiaalihuoltolain 29 a §) ehdotetut muutokset tarkoituksenmukaisia?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi:

On tarkoituksenmukaista, että sosiaali- ja terveydenhuolto tarjoavat yhteistyössä psykososiaalista tukea molempien toimialojen lakisääteisenä tehtävä. Tuki tulee kuitenkin olla laajemmin saatavissa; ei vain äkillisissä onnettomuustilanteissa, kuolemantapauksissa tai suuronnettomuuksissa. Pykälä jättää myös epäselväksi, miten yhteistyön toteutuminen varmistetaan käytännössä ja millaisissa rakenteissa. Yhteistyön toteutuminen edellyttää velvoittavaa lainsäädäntöä ja järjestelmän tasolla tapahtuvaa toimeenpanon ohjausta.

2.5 Onko äkillisissä järkyttävissä tilanteissa annettavan psykososiaalisen tuen pykälän (sosiaalihuoltolaki 29 b §) sisältö tarkoituksenmukainen?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi:

Pykälällä määritellään psykososiaalinen tuki, joka sosiaalihuollossa tarkoittaa äkillisissä järkyttävissä tilanteissa sosiaalityönä ja sosiaaliohjauksena annettavaa välitöntä tukea yksilölle, perheelle ja yhteisölle sekä tuen yhteensovittamista. Psykososiaalinen tuki tulisi ymmärtää laajemmin, ei vain äkillisiin ja järkyttäviin tilanteisiin vastaavana.

2.6 Onko päihde- ja riippuvuustyön toteuttamisen pykälän (sosiaalihuoltolaki 33 b §) sisältö tarkoituksenmukainen?

Ei

Perustele tarvittaessa kantasi:

Lakiesityksessä päihdetyö sosiaalityön erityispalveluna ehdotetaan poistettavaksi sosiaalipalveluista ja päihdetyön toteutus ehdotetaan kavennettavaksi tilapäisessä asumisessa ja päiväkeskustoiminnassa tapahtuvaksi sosiaaliohjaukseksi ja neuvonnaksi.

Asiakkaiden oikeusturvaa ja palvelun saatavuutta ei tule heikentää. Asiakkailla on oltava oikeus päihdetyön palveluihin myös ilman diagnosoitua päihdehäiriötä. Päihteiden käyttöön liittyy sosiaalisia ongelmia, joihin vastaaminen edellyttää sosiaalihuollon erityisosaamista sekä sosiaalihuollon päihdetyön erityispalveluja: sosiaalisena kuntoutuksena toteutettavaa päihdehuollon laituskuntoutusta, kuntouttavia päihteettömiä asumispalveluja, lääkkeettömiä näyttöön perustuvia menetelmiä sekä psykososiaalista tukea. Sosiaalihuollon päihdetyössä tarjotaan palveluita ja tuetaan myös päihteidenkäyttäjien läheisiä.

Päihdetyö tulee säilyttää sosiaalihuoltolain mukaisena sosiaalipalveluna ja päihdetyö omana sosiaalihuoltolain mukaisena pykälänään.

2.7 Onko mielenterveystyön toteuttamisen pykälän (sosiaalihuoltolaki 33 c §) sisältö tarkoituksenmukainen?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi:

Sosiaalialan laillistetuilla ammattihenkilöillä on vahva rooli asiakkaiden arkea ja elämää kannattelevina toimijoina. Sosiaalityön ja -ohjauksen menetelmillä sekä sosiaalihuollon palveluilla poistetaan mielenterveyttä vaarantavia tekijöitä ja vahvistetaan suojaavia tekijöitä. Mielenterveystyö tulee säilyttää omana erillisenä sosiaalihuoltolain mukaisena palvelunaan sekä omana pykälänään sosiaalihuoltolaissa.

2.8 Ovatko omatyöntekijän pykälään (sosiaalihuoltolaki 42 §) ehdotetut muutokset tarkoituksenmukaisia?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi:

On kannatettavaa, että erityisen tuen tarpeisten asiakkaiden omatyöntekijäisyys säilyy virkasuhteisilla sosiaalityöntekijöillä. Pykälässä tulee kuitenkin määritellä tarkemmin ne terveydenhuollon 2§ ammattihenkilöt, jotka voivat jatkossa toimia omatyöntekijänä. Lakiesityksessä tulkinta jätetään liian laveaksi.

Omatyöntekijällä tulee olla riittävä osaaminen mielenterveys- ja päihdetyöhön.

2.9 Onko sosiaalihuoltolakiin ehdotettu sääntely mielenterveys- ja päihdepalvelujen osalta riittävä ja tarkoituksenmukainen?

Ei

Perustele tarvittaessa kantasi:

Ehdotuksella heikennettäisiin asiakkaan asemaa ja palveluihin pääsyä. Palveluita, hoitoa ja kuntoutusta tulee saada myös jatkossa sosiaalialan laillistetun ammattihenkilön tekemän sosiaalihuoltolain mukaisen palvelutarpeen arvioinnin perusteella.

Ehdotuksen vaarana on, etteivät hyvinvointialueet tarjoa mielenterveys- ja päihdepalvelua sosiaalihuollon palveluna, jos niitä ei säilytetä lakisääteisinä sosiaalipalveluina. Tällöin myös päihde- ja mielenterveystyöhön liittyvä erityisosaaminen hyvinvointialueilla kaventuisi.

Sosiaalihuollon palveluprosessi on asiakaslähtöinen ja asiakkaan asema sosiaalihuollossa on erilainen kuin terveydenhuollossa. Sosiaalihuollon asiakkuuteen ei tarvita diagnoosia. Sosiaalihuollossa huomioidaan ja otetaan työskentelyn piiriin myös läheiset. Esitetystä pykälästä lapsinäkökulma unohtuu.

Mielenterveys- ja päihdetyö tulee myös jatkossa säilyttää tuen tarpeisiin vastaavina sosiaalipalveluina.

2.10 Puuttuuko sosiaalihuoltolakiin ehdotetusta sääntelystä jotain keskeistä mielenterveys- ja päihdepalvelujen osalta?

Kyllä

Perutelut kyllä vastaukselle:

Esityksestä puuttuu sekä mielenterveystyö että päihdetyö tuen tarpeisiin vastaavista sosiaalipalveluista. Mielenterveystyö tulee säilyttää tuen tarpeisiin vastaavana sosiaalipalveluna ja omana pykälänään sosiaalihuoltolaissa. Päihdetyö tulee säilyttää tuen tarpeisiin vastaavana sosiaalipalveluna ja omana pykälänään sosiaalihuoltolaissa.

Työntekijöiden oikeus työnohjaukseen tulisi olla velvoittavana myös sosiaalihuoltolaissa samalla tapaa kuin terveydenhuoltolaissa.

3 Terveydenhuollon palvelut

3.1 Onko mielenterveyden edistämistä koskevan pykälän (terveydenhuoltolaki 20 §) sisältö tarkoituksenmukainen?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi:

Sote-uudistuksen myötä mielenterveyden edistämiseksi tehtävä työ jakaantuu kuntien ja hyvinvointialueiden vastuulle. Kunnilla säilyy ensisijainen vastuu, vaikka osaamista siirtyy hyvinvointialueille. Epäselväksi jää, miten yhteistyön toteutuminen konkreettisesti varmistetaan. Tarvitaanko velvoittavaa lainsäädäntöä ja järjestelmän tasolla tapahtuvaa toimeenpanon ohjausta.

Pykälä jättää epäselväksi, miten huolehditaan siitä, että mielenterveysosaamista on riittävästi kunnan eri toimialoilla.

Sosiaalihuolto jatkaa toimijana, joten tarvitaan selkeät ilmoitusvelvollisuuden rakenteet terveydenhuollosta sosiaalihuoltoon.

3.2 Onko mielenterveyspalveluja koskevan pykälän (terveydenhuoltolaki 27 §) sisältö tarkoituksenmukainen?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi:

On tärkeää, että palvelut toteutetaan perusterveydenhuollon ja erikoissairaanhoidon yhteistyönä. Näin turvataan palveluiden oikea-aikaisuus, kokonaisuus ja hoidon jatkuvuus sekä voidaan hyödyntää erityisosaamista.

Tärkeää huomioida samanaikaisesti fyysisten ja psyykkisten terveysongelmien hoito sekä sosiaalisen tuen tarve. Sosiaalihuollon tehtävänä on asiakkaan kokonaiselämäntilanteen parantaminen, toiminnanohjauksen tukeminen ja toimintakyvyn parantaminen, sosiaalisen hyvinvoinnin parantaminen sekä toimintakyvyn alenemisesta seuranneisiin ongelmiin ja niiden taustatekijöihin vaikuttaminen.

Kokemusasiantuntijoiden, palveluiden käyttäjien ja heidän läheistensä asiantuntemuksen hyödyntäminen on kannatettavaa. Vastaava pykälä tarvitaan myös sosiaalihuoltolakiin.

3.3 Onko päihde- ja riippuvuuspalveluja koskevan pykälän (terveydenhuoltolaki 28 §) sisältö tarkoituksenmukainen?

Ei

Perustele tarvittaessa kantasi:

On tärkeää, että riippuvuuden määritelmää on täsmennetty koskemaan myös toiminnallisia riippuvuuksia, kuten rahapeliriippuvuutta.

Kokonaisvaltaisen ja oikea-aikaisen avun ja tuen tavoite sekä asiakkaiden kotiin ja arkiympäristöihin vietävät monimuotoiset palvelut ovat välttämättömiä.

Ei kuitenkaan ole tarkoituksenmukaista siirtää terveydenhuoltoon sosiaalihuollon palveluvalikkoa ja sosiaalihuollon työtä, joka edellyttää sosiaalihuollon ammatillista osaamista ja jota voivat siten toteuttaa vain sosiaalihuollon laillistetut ammattihenkilöt. Sosiaalihuollon palveluita ei tule kaventaa vain laitos- ja asumispalveluihin. Sosiaalihuollon tehtävä on laaja-alaisempi: asiakkaan kokonaisvaltaisen tuen tarpeen arvioiminen ja tuen tarpeisiin sosiaalityön- ja ohjauksen menetelmillä sekä sosiaalipalveluilla vastaaminen. Sosiaalihuollossa tavoitteena on asiakkaan elämänhallinnan ja kokonaiselämäntilanteen parantaminen, toimintakyvyn ja sosiaalisen hyvinvoinnin parantaminen sekä riippuvuudesta seuranneisiin ongelmiin ja niiden taustatekijöihin vaikuttaminen. Nyt ehdotuksessa ollaan poistamassa sosiaalihuollolta päihdetyön työvälineet.

Vastaava pykälä tulee säilyttää sosiaalihuoltolaissa.

3.4 Onko opioidiriippuvaisten vieroitus- ja korvaushoitoa opioidilääkkeillä koskevan pykälän (terveydenhuoltolaki 28 a §) sisältö tarkoituksenmukainen?

Ei pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi:

Pykälä rajaa vieroitus- ja korvaushoidon vain terveydenhuollon toimintaympäristöön. Lääkityksen antamisen mahdollisuus sosiaali- ja terveydenhuollon yhteisenä palveluna tulee säilyttää myös sosiaalihuollon asumispalveluissa ja muissa sosiaalihuollon laitoksissa.

3.5 Onko kiireellistä hoitoa koskevaan pykälään (terveydenhuoltolaki 50 §) ehdotettu lisäys tarkoituksenmukainen?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi:

On tärkeää, että kiireellisen hoidon käsitettä tarkennetaan koskemaan myös päihteiden käytöstä johtuvaa välitöntä katkaisu- ja vieroitushoidon tarvetta. Päihtymys ei saa estää henkilön hoidon ja seurannan järjestämistä. Tarvitaan kuitenkin kiireellisyyden tarkempi määritelmä. Pykälä jättää epäselväksi, miten turvataan hoitopaikan saaminen.

Asiakkaiden jatkohoidon ja -kuntoutuksen turvaamiseksi tarvitaan tiivistä yhteistyötä sosiaalihuollon laillistettujen ammattihenkilöiden kanssa.

3.6 Ovatko terveydenhuollon ja sosiaalipäivystyksen yhteistyötä koskevaan pykälään (terveydenhuoltolaki 50 a §) ehdotetut muutokset tarkoituksenmukaisia?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi:

On tarkoituksenmukaista, että terveydenhuolto ja sosiaalihuolto toteuttavat tarvittaessa yhteistyössä sosiaalipäivystyksen psykososiaalista tukea. Epäselväksi kuitenkin jää, miksi kriisityö olisi jatkossa vain terveydenhuollon tehtävää. Ymmärrettävää on, että kriisityöhön tarvitaan tarkoituksenmukainen osaaminen. Lakiesityksessä sosiaalihuollon ammattihenkilöiden oikeus tarjota kriisityötä edellyttää riittävää koulutusta kriisityöhön. Miksi sama vaatimus ei koske terveydenhuollon ammattihenkilöitä?

3.7 Onko äkillisissä järkyttävissä tilanteissa annettavan psykologisen tuen pykälän (terveydenhuoltolaki 50 b §) sisältö tarkoituksenmukainen?

Ei kantaa

Perustele tarvittaessa kantasi:

-

3.8 Onko sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön hyväksymää hoitoa huumausainerikoksissa koskevan pykälän (terveydenhuoltolaki 78 b §) sisältö tarkoituksenmukainen?

Ei kantaa

Perustele tarvittaessa kantasi:

-

3.9 Onko työnohjausta koskevan pykälän (terveydenhuoltolaki 78 c §) sisältö tarkoituksenmukainen?

Kyllä

Perustele tarvittaessa kantasi:

Vastaava pykälä tulee viedä velvoittavana pykälänä myös sosiaalihuoltolakiin.

3.10 Onko terveydenhuoltolakiin ehdotettu sääntely mielenterveys- ja päihdepalvelujen osalta riittävä ja tarkoituksenmukainen?

Ei kantaa

Perustele tarvittaessa kantasi:

-

3.11 Puuttuuko terveydenhuoltolakiin ehdotetusta sääntelystä jotain keskeistä mielenterveys- ja päihdepalvelujen osalta?

Ei

Perustelut kyllä vastaukselle:

-

4 Mielenterveyslaki

4.1 Ovatko ohjausta ja valvontaa koskevaan pykälään (mielenterveyslaki 2 §) ehdotetut muutokset tarkoituksenmukaisia?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi:

Yhteistyötä tarvitaan laajasti sosiaali- ja terveydenhuollossa.

4.2 Onko tahdosta riippumattoman hoidon järjestämistä koskevan pykälän (mielenterveyslaki 3 §) sisältö tarkoituksenmukainen?

Kyllä

Perustele tarvittaessa kantasi:

Terveystieteiden tutkimuskeskuksessa on tärkeää tunnistaa asiakkaiden arjen tuen tarve ja huomioida lakisääteinen ilmoitusvelvollisuus sosiaalihuoltoon. Tuen tarve voi kohdistua esimerkiksi asumiseen tai toimeentuloon.

4.3 Onko opioidiriippuvaisten vieroitus- ja korvaushoitoa koskevan pykälän (mielenterveyslaki 6 a §) sisältö tarkoituksenmukainen?

Ei kantaa

Perustele tarvittaessa kantasi:

-

5 Päihdehuoltolaki

5.1 Onko mielestänne perusteltua, että mahdollisuus määrätä tahdosta riippumattomaan hoitoon väkivaltaperusteella poistettaisiin?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi:

Epäselväksi jää, miksi pykälän mukaista hoitoa ei ole käytännössä tarjottu. Tulee tarkoin pohtia, olisiko hoitojakso terveydenhuollon yksikössä kuitenkin parempi ratkaisu kuin esimerkiksi asiakkaan toistuvat ja lyhytaikaiset ohjautumiset esimerkiksi poliisiin säilöön? Tahdosta riippumattoma hoitoa väkivaltaisuuden vuoksi voidaan tarjota hallinto-oikeuden päätöksellä 30 vuorokauden ajan. Huomioitava myös yhteiskunnallinen näkökulma; yleinen turvallisuus sekä yksilöiden turvallisuus. Sairaalaympäristössä asiakkaan ei toivottavaa käytöstä voidaan hallita. Tahdosta riippumattoman hoidon jälkeen on tärkeää varmistaa asiakkaan arjen tuen tarve ja huolehtia tiedon kulusta sosiaalihuoltoon.

Rajoitustoimenpiteisiin on tärkeää palata itsemääräämisoikeutta koskevaa lainsäädäntöä pohdittaessa.

6 Laki Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuksista

6.1 Ovatko Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuksista annetun lain 18 §:ään ehdotetut muutokset perusteltuja?

Ei

Perustele tarvittaessa kantasi:

On tärkeää, että jatkossakin sosiaalisena kuntoutuksena toteutettavassa laitospuolisessa yksilö- ja perhekuntoutuksessa säilyy oikeus kuntoutusrahaan. Myös sosiaalihuoltolain mukaisena palveluna toteutettavassa avokuntoutuksessa tulee säilyä oikeus kuntoutusrahaan.

7 Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveystalveluista

7.1 Ovatko ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveystalveluista annetun lain 2 §:ään ehdotetut muutokset perusteltu?

-

Perustele tarvittaessa kantasi:

Myös jatkossa on tärkeää varmistaa ikääntyneen väestön oikeus palveluihin. Tarvitaan aktiivista tiedotusta.

8 Laki Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen alaisista lastensuojeluyksiköistä

8.1 Ovatko Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen alaisista lastensuojeluyksiköistä annetun lain 1 §:ään ehdotetut muutokset perusteltu?

Ei kantaa

Perustele tarvittaessa kantasi:

-

9 Huumausainelaki

9.1 Ovatko huumausainelain 4 §:n 2 momenttiin ehdotetut muutokset perusteltu?

Ei kantaa

Perustele tarvittaessa kantasi:

-

10 Laki Vankiterveydenhuollon yksiköstä

10.1 Onko Vankiterveydenhuollon yksiköstä annettuun lakiin ehdotettu uusi 16 a § perusteltu?

Ei kantaa

Perustele tarvittaessa kantasi:

-

11 Siviilipalveluslaki

11.1 Ovatko siviilipalveluslain 93 §:ään ehdotetut muutokset perusteltu?

Ei kantaa

Perustele tarvittaessa kantasi:

-

12 Laki henkilötietojen käsittelystä Puolustusvoimissa

12.1 Ovatko henkilötietojen käsittelystä Puolustusvoimissa annetun lain 35 §:ään ehdotetut muutokset perusteltuja?

Ei kantaa

Perustele tarvittaessa kantasi:

-

13 Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista

13.1 Ovatko sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annettuun lakiin ehdotetut muutokset tarkoituksenmukaisia?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi:

Sosiaalihuoltolain mukaisena sosiaalisena kuntoutuksena toteutetusta päihteettömästä asumispalvelusta sekä laitospalveluksesta voidaan periä maksu.

14 Vaikutusten arviointia, toimeenpanoa ja aikataulua koskevat kysymykset

14.1 Ovatko arviot esityksen kustannusvaikutuksista mielestänne realistiset?

Ei pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi:

Kustannusvaikutusten osalta esityksessä tuodaan esiin lyhyen aikavälin kustannusten kasvu, mutta pidemmän aikavälin säästö. Lakiesityksen mukaan päihde-, riippuvuus- ja mielenterveysongelmiin voidaan ehdotettujen muutosten myötä tarttua nykyistä aikaisemmin ja tehokkaammin.

Epäselväksi jää, millä tavoin sosiaalihuollon palveluvalikon ja toimintamahdollisuuksien kaventaminen kytkeytyy tehokkuuteen ja tuo säästöä. Kun palveluiden piiriin ei pääse oikea-aikaisesti, ongelmat kasvavat ja tilanteet kriisiytyvät, joka päinvastoin aiheuttaa lisäkustannuksia.

Asiakasnäkökulmasta asiakkaan etu ei toteudu. Heikoimmassa asemassa olevat asiakkaat eivät enää pääsisi palveluihin samalla tapaa kuin tällä hetkellä. Esitetty muutos ei ole eettisesti kestävä.

Sosiaalihuollon rooli ja merkitys on unohtunut.

14.2 Ovatko arviot lapsivaikutuksista mielestänne realistiset?

Ei

Perustele tarvittaessa kantasi:

Jos sosiaalihuollon palveluita ja toimintamahdollisuuksia heikennetään, sillä on suora vaikutus myös lapsiin.

14.3 Ovatko arviot muista vaikutuksista mielestänne realistiset?

Ei

Perustele tarvittaessa kantasi:

Lakiesityksellä on suuret heikentävät vaikutukset sosiaalialan laillistettujen ammattihenkilöiden työhön, sosiaalihuollon toimintamahdollisuuksiin sekä sosiaalipalveluihin.

Lakiesityksessä päihdepalvelut ehdotetaan keskitettäväksi terveydenhuoltolakiin, jolloin painopiste siirtyy vain hoitoon. Sosiaalihuollon rooli on unohtunut. Asiakas tarvitsee hoidon lisäksi tukea elämänhallinnan ja elämäntilanteen parantamiseen, toimintakyvyn ja sosiaalisen hyvinvoinnin parantamiseen, riippuvuudesta seuranneiden ongelmien ja niiden taustatekijöiden vähentämiseen sosiaalityön ja -ohjauksen avulla. Epäselväksi jää, miksi sosiaalihuollon roolia ollaan kaventamassa vain huolenpitoon ja asumispalveluun.

Päihde- ja mielenterveysasiakkaat tarvitsevat jatkossakin sosiaalialan laillistettujen ammattihenkilöiden tukea. Asiakkaat hyötyvät sosiaalihuollon ammatillisesta osaamisesta, kokonaisvaltaisesta työotteesta ja asiakkaan kanssa yhteistyössä tapahtuvasta tavoitteellisesta ja suunnitelmallisesta työskentelystä, jossa asiakkaan sosiaalinen tilanne ja tuen tarpeet arvioidaan laaja-alaisesti, asetetaan työskentelyn tavoitteet ja tarjotaan tuen tarpeisiin vastaavat mielenterveys- ja päihdepalvelut sosiaalihuollon palveluina.

Lakiesitys ei tuo esiin, miten tosiasiallisesti varmistetaan moniammatillisen sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistyön toteutuminen. Tähän tarvitaan lakisääteiset rakenteet ja velvoitteet.

Liian vähälle huomiolle jäävät myös esitettyjen muutosten yhteiskunnalliset vaikutukset.

Hyvää on yhteisösosiaalityön merkityksen korostaminen. Tämä ohjaa työtä etsivään työhön, varhaiseen tukeen ja ennaltaehkäisyyn sekä asiakkaiden tarpeiden huomioimiseen palvelujärjestelmän, asuinalueiden ja toimintaympäristön kehittämisessä.

14.4 Kommentit koskien ehdotusta lakimuutosten voimaantuloajasta 1.1.2023 ja muutosten toimeenpanoa?:

-

15 Asetusluonnokset

15.1 Kommentit koskien ehdotusta valtioneuvoston asetukseksi mielenterveysasetuksen eräiden säännösten kumoamisesta?

-

15.2 Kommentit koskien ehdotusta valtioneuvoston asetukseksi päihdehuoltoasetuksen eräiden säännösten kumoamisesta?

-

15.3 Kommentit koskien ehdotusta sosiaali- ja terveysministeriön asetukseksi hyväksyttävästä hoidosta huumausainerikoksissa?

-

16 Mahdolliset muut kommentit liittyen hallituksen esitysluonnokseen

16.1 Mahdolliset muut kommentit liittyen hallituksen esitysluonnokseen:

Mielenterveys- ja päihdehoidon ja –kuntoutuksen toteuttaminen vain terveydenhuollossa ei ole kestävä ratkaisu. Hoidon tarpeen arviointia ja hoidollisia interventioita ei tule poistaa sosiaalihuollosta.

On tärkeää ymmärtää sosiaalihuollon rooli viimesijaisena toimijana. Sosiaalihuollolta ei tule viedä työvälineitä ja siten kaventaa sosiaalihuollon toimintamahdollisuuksia. Sosiaalihuollon tehtävänä on asiakkaiden elämänhallinnan ja elämäntilanteen parantaminen, toimintakyvyn ja sosiaalisen hyvinvoinnin parantaminen sekä sosiaalsiin ongelmiin sekä niiden taustatekijöihin vaikuttaminen sosiaalityön, -ohjauksen ja sosiaalihuoltolain mukaisten avulla.

Palvelut tulee määritellä yhdenvertaisesti sosiaali- ja terveydenhuoltolaissa. Mielenterveystyö ja päihdetyö tulee jatkossakin säilyttää sosiaalipalveluina ja omina pykälinään sosiaalihuoltolaissa eli vastaavalla tavalla kuin niitä esitetään nyt sisällytettäväksi terveydenhuoltolakiin.

Marttila Marja
Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia